

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ και ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο ΔΗΣΥ, οι κληριδικές παρακαταθήκες στο Κυπριακό και οι προεδρικές εκλογές

Δρ. Χριστόφορος Φωκαΐδης

Άρθρο Γνώμης

Νοέμβριος 2022
Αρ. 10

Copyright © 2022 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος,

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Πρόεδρος Ινστιτούτου

Περί του συγγραφέα

Ο Δρ. Χριστόφορος Φωκαΐδης είναι ο Πρόεδρος του Ινστιτούτου Μελετών Πολιτικής και Δημοκρατίας.

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Email: fokaides@ispd.org.cy

Ο ΔΗΣΥ, οι κληριδικές παρακαταθήκες στο Κυπριακό και οι προεδρικές εκλογές

Το ένατο ετήσιο μνημόσυνο του ιστορικού ηγέτη του ΔΗΣΥ Γλαύκου Κληρίδη αποτέλεσε και φέτος έναυσμα για υπόμνηση των κληριδικών παρακαταθηκών, σε μια ομολογουμένως δυσχερή πολιτική συγκυρία για το κόμμα - την πιο δυσχερή ίσως από την ίδρυσή του. Δυσχερή, όχι υπό την έννοια ότι ο υποψήφιος του κόμματος για τις προεδρικές εκλογές δεν βρίσκεται στην πρώτη θέση των δημοσκοπήσεων που έχουν μέχρι στιγμής δημοσιευθεί - αυτό δεν συμβαίνει για πρώτη φορά. Άλλωστε, μιλώντας για τις κληριδικές παρακαταθήκες, θα πρέπει να υπομνήσουμε εδώ πως η εξουσία δεν υπήρξε ποτέ αυτοσκοπός για τον Κληρίδη.

Αρκεί να σημειωθεί, ότι ο Δημοκρατικός Συναγερμός παρέμεινε από την ίδρυσή του το 1976, μέχρι και το 1993 στην αντιπολίτευση, αρνούμενος και προτάσεις που του είχαν γίνει προκειμένου να συμμετάσχει στην κυβέρνηση, επειδή ακριβώς η εξουσία δεν προσεγγιζόταν ως μέσο για εξασφάλιση πολιτικών πόρων αλλά για προαγωγή των δικών του πολιτικών θέσεων, και ιδιαίτερα σε ότι αφορά στο Κυπριακό. Αρκούντως δεικτική είναι και σχετική αναφορά του Γλαύκου Κληρίδη, σε μια από τις τελευταίες του συνεντεύξεις, όπου ερωτηθείς ως προς τι πρέπει να κάνει ο ΔΗΣΥ για να γίνει ξανά κόμμα εξουσίας, απαντά αφοπλιστικά πως «για μένα δεν έχει σημασία αν ο ΔΗΣΥ θα γίνει κόμμα εξουσίας, σημασία έχει αν θα λυθεί το Κυπριακό».¹

Κάνοντας λόγο για δυσχερή πολιτική συγκυρία για τον Δημοκρατικό Συναγερμό, αναφέρομαι στη φυσιολογική φθορά που φέρνει πάντα μια δεκάχρονη παραμονή στην εξουσία αλλά και σε κάτι ακόμα, κατά την άποψη μου, σημαντικό. Στην αδυναμία του Συναγερμού να θωρακίσει την ενότητα του κόμματος, ως αποτέλεσμα, κυρίως, της σταδιακής απίσχνασης του ιδεολογικού και αξιακού κληριδικού ιστού, που συνείχε παραδοσιακά τα μέλη του κόμματος και η οποία δείχνει σήμερα να απειλείται από την υποψηφιότητα του τέως υπουργού Εξωτερικών της κυβέρνησης Αναστασιάδη, Νίκου Χριστοδουλίδη.

Ολοένα και περισσότερο, οι ιδεολογικοπολιτικοί δεσμοί που συνέβαλλαν στην κομματική συνοπείρωση στο παρελθόν, εκφυλίζονται σταδιακά σε - κατά κύριο λόγο - συναλλακτικούς δεσμούς, που ορίζονται με βασικό κίνητρο το προσωπικό όφελος.

¹ Συνέντευξη Γλαύκου Κληρίδη στην *Εφημερίδα Σημερινή*, 1 Μαΐου 2010.

Δύο γενικότερες τάσεις, που επηρεάζουν συνολικά το πολιτικό μας σύστημα, συντείνουν προς αυτή την κατεύθυνση. Η πρώτη τάση αφορά τον τρόπο που διεξάγεται η πολιτική. Στο σύγχρονο μιντιακό περιβάλλον, όπου «η πολιτική διαβρέχεται ολοένα και περισσότερο από τη λογική και τις αξίες του θεάματος»,² οι πολιτικοί λειτουργούν περισσότερο ως «σταρς». Η πολιτική προσωποποιείται και κυρίως οπτικοποιείται. Αν η τάση αυτή συνδυαστεί με συνθήκες απαξίωσης της πολιτικής διαδικασίας και ειδικότερα των κομμάτων, όπως συμβαίνει σήμερα στην Κύπρο, η επικράτηση της εικόνας έναντι του περιεχομένου της πολιτικής είναι αναπόφευκτη. Το πρόβλημα εδώ, βεβαίως, δεν είναι η εικόνα καθαυτή - είναι η υποχώρηση του περιεχομένου της πολιτικής.

Η δεύτερη τάση έχει να κάνει με το αξιακό υπόβαθρο της πολιτικής συμμετοχής. Στο σύγχρονο επικοινωνιακό περιβάλλον, οι ιδεολογίες ως κύριο στοιχείο της πολιτικής αντιπαράθεσης εξασθενούν, όπως και οι μεγάλες αξίες και τα οράματα που άλλοτε κινητοποιούσαν τις κομματικές βάσεις. Ολοένα και περισσότερο, λοιπόν, οι ιδεολογικοπολιτικοί δεσμοί που συνέβαλλαν στην κομματική συσπείρωση στο παρελθόν, εκφυλίζονται σταδιακά σε – κατά κύριο λόγο – συναλλακτικούς δεσμούς, που ορίζονται με βασικό κίνητρο το προσωπικό όφελος. Πρόκειται για μια παθογένεια που μαστίζει ευρύτερα το κομματικό μας σύστημα.

Υπάρχει, τέλος, και μια τρίτη τάση, που σχετίζεται με το Κυπριακό και η οποία επενεργεί διαβρωτικά, ειδικά σε βάρος της κληριδικής πολιτικής κουλτούρας. Πρόκειται για ένα εντεινόμενο αίσθημα ματαιώσης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα της συσσωρευμένης κούρασης και απογοήτευσης, σε σχέση με τις προσπάθειες για λύση, ιδιαίτερα μετά τον Κραν Μοντανά, το οποίο οδηγεί στην εσφαλμένη εντύπωση ότι όποια πολιτική κι' αν ακολουθηθεί στο Κυπριακό δεν θα αλλάξει κάτι - και, συνεπώς, δεν πρέπει να αποτελεί πλέον προτεραιότητα. Σε αυτή την ενότητα θα επανέλθουμε για μια πιο εκτεταμένη ανάλυση, αφού θέσουμε σε πολύ αδρές γραμμές το γενικότερο πλαίσιο, μέσα στο οποίο καλείται ο Δημοκρατικός Συναγερμός να δώσει τη μάχη των προεδρικών εκλογών.

Το δυσχερές προεκλογικό περιβάλλον για τον ΔΗΣΥ: Η απειλή εκ των έσω

Θα ανέμενε κανείς πως η φθορά της εξουσίας θα αποτελούσε τον κύριο λόγο για τον οποίο ο Δημοκρατικός Συναγερμός θα βρισκόταν σε δυσχερή θέση σε αυτές τις εκλογές. Μετά από δυο συνεχόμενες θητείες στην κυβέρνηση, ένα κόμμα, συνήθως, με βάση τη διεθνή εμπειρία, περνά στην αντιπολίτευση. Η προφανής, ωστόσο, αδυναμία των κομμάτων της αντιπολίτευσης, κατά κύριο λόγο, να καρπωθούν πολιτικά την απარέσκεια της κοινής γνώμης, σε σχέση με τους κυβερνητικούς χειρισμούς σε ότι αφορά στο Κυπριακό και στο

---

² Aeron Davis, *Πολιτική επικοινωνία στην εποχή της κρίσης*, (Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλα, 2022), σ.154.

Η σοβαρή αυτή πρόκληση που έχει ενώπιον του ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν είναι άσχετη με τη σταδιακή υποχώρηση των συνεκτικών ιδεολογικών και ηθικών χαρακτηριστικών της συναγερμικής-κληριδικής ταυτότητας.

θέμα της διαφθοράς – όπως διαφάνηκε, άλλωστε, και στις βουλευτικές εκλογές του 2021 – , επιτρέπουν στον ΔΗΣΥ να διεκδικήσει με αξιώσεις και μια τρίτη συνεχόμενη πενταετία στη διακυβέρνηση της χώρας, με τον πρόεδρο του κόμματος Αβέρωφ Νεοφύτου. Σε αυτό συνέτεινε και η – κατά γενική ομολογία – επιτυχημένη οικονομική διακυβέρνηση της δεκαετίας Αναστασιάδη, σε εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες, για την οποία πιστώνεται προσωπικά και ο Αβέρωφ Νεοφύτου. Παραδόξως, λοιπόν, η μεγαλύτερη πρόκληση για τον ΔΗΣΥ δεν βρίσκεται σήμερα εκτός του κόμματος αλλά εντός του κόμματος και αφορά στην υποψηφιότητα ενός κορυφαίου κυβερνητικού στελέχους των κυβερνήσεων Αναστασιάδη και την εκλογική απήχηση που απολαμβάνει, μέχρι στιγμής, ανάμεσα στους ψηφοφόρους του Δημοκρατικού Συναγερμού.

Η σοβαρή αυτή πρόκληση που έχει ενώπιον του ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν είναι άσχετη με τη σταδιακή υποχώρηση των συνεκτικών ιδεολογικών και ηθικών χαρακτηριστικών της συναγερμικής-κληριδικής

ταυτότητας. Έχουμε αναφερθεί ήδη σε τρεις κύριες τάσεις που έχουν λειτουργήσει υποβοηθητικά στη δημιουργία αυτής της συνθήκης και που, σε ένα περιβάλλον κρίσης της πολιτικής, έχουν διαμορφώσει ένα ευνοϊκό εκλογικό τοπίο για την υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη. Οι τάσεις αυτές, βεβαίως, διαπερνούν οριζόντια το πολιτικό σύστημα, γι' αυτό και κατέστησαν την υποψηφιότητα αυτή ελκυστική ευρύτερα στο εκλογικό σώμα - στο βαθμό ειδικά που προσλαμβάνονταν ως μια αντισυστημική υποψηφιότητα, έχοντας επιτυχώς εργαλειοποιήσει το διάχυτο κλίμα απαξίωσης έναντι ιδιαίτερα των κομμάτων.³

Αν και οι τάσεις αυτές, όπως έχουμε πει, έχουν να κάνουν με το ευρύτερο δομικό περιβάλλον της πολιτικής και υπερβαίνουν σαφώς τον Δημοκρατικό Συναγερμό, χωρίς αμφιβολία φέρει και ο Δημοκρατικός Συναγερμός ευθύνη - είτε ως κόμμα, είτε ως κυβέρνηση – γιατί εργαλειοποίησε και ενίοτε ενίσχυσε αυτές τις τάσεις. Δεν μερίμνησε, για παράδειγμα, όπως δεν έπραξε κανένα άλλο κόμμα, προκειμένου να προσδώσει περισσότερο ιδεολογικό περιεχόμενο στην άσκηση πολιτικής - αντιθέτως συχνά έδινε

³ Το γεγονός ότι λίγο έδειξαν να επηρεάζουν τη δημοσκοπική απήχηση της υποψηφιότητας Χριστοδουλίδη οι αποκαλύψεις για λογοκλοπή ή για ψεύτικους λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης – που σε άλλη χώρα θα οδηγούσαν μέχρι και σε απόσυρση υποψηφίου – , επιβεβαιώνει απλώς το επίπεδο απαξίωσης της πολιτικής και των πολιτικών. Η κοινωνία δεν αντιδρά γιατί η γενικότερη αντίληψη που υπάρχει είναι ότι, λίγο ή πολύ, όλοι τα κάνουν αυτά.

περισσότερη έμφαση στην επικοινωνία. Όπως επίσης δεν τόλμησε, όπως δεν έπραξε και κανένα άλλο κόμμα, να σταθεί απέναντι στους ψηφοφόρους επιχειρώντας να περιορίσει το φαινόμενο των πελατειακών σχέσεων.

Έτσι, λοιπόν, η κάθοδος του «Συναγερμικού», όπως ο ίδιος δηλώνει, Νίκου Χριστοδουλίδη στις επικείμενες προεδρικές εκλογές, παραγνωρίζοντας τις εσωκομματικές διαδικασίες, απέναντι στην υποψηφιότητα του προέδρου του κόμματος Αβέρωφ Νεοφύτου αποτελεί στην πραγματικότητα επιφαινόμενο μιας κρισιακής συνθήκης, την οποία ασφαλώς εκμεταλλεύεται πολιτικά αλλά δεν δημιούργησε ο ίδιος.

Όταν η κοινή γνώμη εθίζεται στο να κάνει επιλογές με βάση τη λογική και τις αξίες του θεάματος, σε ένα γενικότερο κλίμα απαξίωσης της πολιτικής, την ώρα που οι ιδεολογικές διαφορές και τα πολιτικά προγράμματα γίνονται δυσδιάκριτα μέσα στη χαοτική και άναρχη σφαίρα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τότε οι ψηφοφόροι καταλήγουν να κρίνουν με όρους εικόνας. Βεβαίως, θα πρέπει εδώ να επισημανθεί, ότι κεντρικό μοτίβο «στο κόσμο του θεάματος» είναι η κίνηση και η μεταβλητότητα. Η εκλογική μάχη του Νίκου Χριστοδουλίδη είναι μια μάχη με τον χρόνο. Είναι βέβαιο ότι η δημοτικότητά του θα υποχωρήσει, το ζήτημα είναι πόσο γρήγορα θα γίνει αυτό.

Η εκλογική στρατηγική Χριστοδουλίδη εργαλειοποιεί όμως κατάλληλα και την υποχώρηση του αξιακού και ηθικού υπόβαθρου της πολιτικής. Όταν η πολιτική ορίζεται με αμιγώς συναλλακτικούς όρους, τότε δεν έχει τόση σημασία ποιος θα είναι ο υποψήφιος, «φτάνει να είμαστε στην εξουσία». Έτσι, για παράδειγμα, πολλοί Δημοϊκοί ή Εδεκίτες ψηφοφόροι δεν ενδιαφέρονται τόσο αν θα είναι ο ηγέτης του κόμματός τους στην προεδρία αλλά, αν μέσω του κόμματος, θα αποκτήσουν πρόσβαση στην εξουσία. Με την ίδια λογική, βεβαίως, και αρκετοί Συναγερμικοί, αν και είναι ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ υποψήφιος, δεν τους ενοχλεί αν εκλεγεί ο «Συναγερμικός» Χριστοδουλίδης.

Η εσχάτως διατυπωθείσα θέση από πλευράς της ηγεσίας του Δημοκρατικού Συναγερμού, ότι σε περίπτωση που ο υποψήφιος του κόμματος δεν κερδίσει τις εκλογές, τότε το κόμμα περνά στην αντιπολίτευση, ήταν όχι μόνο αναγκαία με όρους εκλογικής στρατηγικής αλλά και ως επιβεβαίωση της δημοκρατικής κουλτούρας και παράδοσης του Δημοκρατικού Συναγερμού.

Σε αυτό συνέτεινε, βεβαίως, και η πολιτικά παράδοξη, κατά την άποψη μου, απόφαση τη μη διαγραφής Χριστοδουλίδη από τον ΔΗΣΥ. Μια τέτοια απόφαση αποτελούσε πολιτική νομοτέλεια, από την πρώτη στιγμή που ο Νίκος Χριστοδουλίδης ανακοίνωνε την υποψηφιότητα του. Δεν γνωρίζω να υπάρχει άλλη ανάλογη περίπτωση, σε σύγχρονη

δημοκρατία, όπου στέλεχος ενός κόμματος να μη διαγράφεται αυτοδικαίως από το κόμμα του, από τη στιγμή που επιλέγει να κατέλθει επίσημα ως ανεξάρτητος υποψήφιος σε προεδρικές εκλογές, και μάλιστα απέναντι στην κομματική υποψηφιότητα.

Σε κάθε περίπτωση, η εσχάτως διατυπωθείσα θέση από πλευράς της ηγεσίας του Δημοκρατικού Συναγερμού, ότι σε περίπτωση που ο υποψήφιος του κόμματος δεν κερδίσει τις εκλογές, τότε το κόμμα περνά στην αντιπολίτευση, ήταν όχι μόνο αναγκαία με όρους εκλογικής στρατηγικής αλλά και ως επιβεβαίωση της δημοκρατικής κουλτούρας και παράδοσης του Δημοκρατικού Συναγερμού.

Το Κυπριακό και οι προεδρικές εκλογές: Η προσέγγιση Χριστοδουλίδη και η Κληριδική σχολή σκέψης

Ας έρθουμε όμως τώρα στην τρίτη τάση στην οποία έχουμε αναφερθεί παραπάνω, και η οποία αφορά το Κυπριακό, προκειμένου να αναλύσουμε πώς επηρεάζει ή μπορεί να επηρεάσει την έκβαση των προεδρικών εκλογών. Το πρώτο που πρέπει εδώ να σημειώσουμε είναι πως το εθνικό θέμα παρουσιάζεται υποβαθμισμένο σε σχέση με το παρελθόν ως προς την ιεράρχηση που κάνουν οι ίδιοι οι πολίτες. Ζητήματα που αφορούν την καθημερινότητα, όπως αυτά που έχουν σχέση με την οικονομία ή την διαφθορά, παρουσιάζονται αντιθέτως αναβαθμισμένα στη σχετική δημοσκοπική κλίμακα.⁴

Αν και μπορεί κανείς να κατανοήσει το αίσθημα ματαίωσης που οδηγεί την πλειοψηφία της κοινής γνώμης να υποβαθμίζει σήμερα τη σημασία του Κυπριακού, σε μια χώρα που εξακολουθεί να τελεί σε συνθήκες ημικατοχής, από μια αναθεωρητική χώρα όπως η Τουρκία, η εδραίωση μιας ανάλογης αντίληψης, πρέπει από μόνη της να ηχεί ως προειδοποίηση κινδύνου. Η κοινωνία μπορεί να δεινοπαθήσει ως αποτέλεσμα μιας κακής οικονομικής διακυβέρνησης (όπως έχει ήδη συμβεί) ή και εξαιτίας της μη καταπολέμησης της διαφθοράς. Αργά ή γρήγορα, ωστόσο, όλα αυτά μπορούν να διορθωθούν. Ο δημόσιος βίος μπορεί να εξυγιανθεί, η οικονομία μπορεί να επανακτήσει το χαμένο έδαφος – οι χαμένες πατρίδες δεν μπορούν να επανακτηθούν.

---

⁴ Όλες οι δημοσκοπήσεις, λίγο ή πολύ, καταγράφουν υποβάθμιση του Κυπριακού σε σχέση με τον παρελθόν. Σε ορισμένες από τις τελευταίες δημοσκοπήσεις μάλιστα το Κυπριακό κατατάσσεται τρίτο σε σειρά προτεραιότητας από τους πολίτες, με την οικονομία και τη διαφθορά να είναι στις δύο πρώτες θέσεις (βλ. ενδεικτικά δημοσκοπήσεις, *Ρεπόρτερ*, 4 Νοεμβρίου 2022 και *Καθημερινής*, 9 Οκτωβρίου 2022).

Το γεγονός ότι σε επίπεδο κοινής γνώμης έχει επικρατήσει η εντύπωση ότι «το κυπριακό δε λύνεται», επηρεάζει όμως και τη διαμόρφωση του προεκλογικού σκηνικού. Πέραν, δηλαδή, της αναπαραγωγής ενός κλίματος εφησυχασμού και της ψευδαίσθησης ότι η παρούσα κατάσταση είναι βιώσιμη, έχει διαμορφώσει και το υπόβαθρο νομιμοποίησης μιας ετερόκλητης προεκλογικής συμμαχίας και, ενδεχομένως αύριο, ενός ετερόκλητου κυβερνητικού σχήματος στο οποίο θα χωρούν όλοι, ανεξαρτήτως του αν υιοθετούν ή όχι τη συμφωνημένη μορφή λύσης, όπως αυτή περιγράφεται στα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Ποια στρατηγική θα εφαρμόσει, άραγε, μια νέα κυβέρνηση υπό τον Νίκο Χριστοδουλίδη όταν οι κυβερνητικοί του εταίροι ή τα μέλη του υπουργικού του συμβουλίου, θα διαφωνούν ως προς τον ίδιο τον στρατηγικό στόχο, σε σχέση με τη μορφή της λύσης;

Παρά ταύτα, για μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης, από τη στιγμή που εδραιώνεται η αντίληψη ότι το Κυπριακό δεν μπορεί να λυθεί, λίγη πραγματικά σημασία έχει ποια πολιτική θα ακολουθηθεί. Με βάση την ίδια συλλογιστική, ακούσια ή εκούσια, πολλοί υποστηρίζουν πως η λύση του Κυπριακού, σε τελευταία ανάλυση, δεν εξαρτάται από εμάς αλλά από την Τουρκία και τον διεθνή παράγοντα. Η αλήθεια είναι πως σε μια εποχή, όπου η τουρκική προκλητικότητα εντείνεται διαρκώς, είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιχειρηματολογήσει κανείς περί του αντιθέτου.

Ωστόσο το πραγματικό ερώτημα είναι πώς ένα μικρό κράτος, όπως η Κύπρος, μπορεί να ακολουθήσει τέτοιες στρατηγικές που να συντείνουν στην κινητοποίηση του διεθνούς παράγοντα προς όφελος των δικών του εθνικών συμφερόντων, κατά τρόπο που να αξιοποιεί ευκαιρίες ή ανοίγματα που μπορούν να υπάρξουν στο εξωτερικό περιβάλλον και τα οποία να οδηγούν σε μεταβολή των τουρκικών θέσεων στο Κυπριακό, όπως για παράδειγμα έγινε ως αποτέλεσμα της στρατηγικής Κληρίδη για λύση και ένταξη στην Ε.Ε..

Η κοινωνία μπορεί να δεινοπαθήσει ως αποτέλεσμα μιας κακής οικονομικής διακυβέρνησης (όπως έχει ήδη συμβεί) ή και εξαιτίας της μη καταπολέμησης της διαφθοράς. Αργά ή γρήγορα, ωστόσο, όλα αυτά μπορούν να διορθωθούν. Ο δημόσιος βίος μπορεί να εξυγιανθεί, η οικονομία μπορεί να επανακτήσει το χαμένο έδαφος - οι χαμένες πατρίδες δεν μπορούν να επανακτηθούν.

Σε αυτό το πλαίσιο θα μπορούσε σήμερα να εγγραφεί μια στρατηγική ένταξης της Κύπρου στο ΝΑΤΟ, όπως έχει κατατεθεί πρόσφατα από τον Αβέρωφ Νεοφύτου.

Οι ιδέες, οι βασικές πεποιθήσεις και η εν γένει κοσμοαντίληψη ενός πολιτικού - και δη ενός υποψηφίου προέδρου της Δημοκρατίας - μπορεί να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής.

Έχει σημασία, λοιπόν, με βάση ποιες παραδοχές προσεγγίζει κανείς το Κυπριακό, ποιος ο ρόλος των εξωτερικών και εσωτερικών παραμέτρων, πώς αντιλαμβάνεται τον ρόλο των τρίτων αλλά και τα περιθώρια κινήσεων που έχει η κυπριακή κυβέρνηση. Υπ' αυτό το πρίσμα είναι ενδιαφέρον να μελετήσει κανείς το πώς αντιμετωπίζουν το όλο θέμα οι υποψήφιοι πρόεδροι, και εν προκειμένω ο Νίκος Χριστοδουλίδης. Όπως αναλυτικά εξηγεί στα συμπεράσματα του βιβλίου του, με θέμα τα σχέδια λύσης του Κυπριακού, «βασικός κινητήριο μοχλός των πρωτοβουλιών για λύση του Κυπριακού αποτέλεσαν εξωγενείς και όχι εσωτερικοί παράγοντες». ⁵ Η επιβεβαίωση της διατήρησης του καθοριστικού ρόλου αυτών των εξωτερικών παραμέτρων, μέσα και από την προσωπική του κυβερνητική εμπειρία, όπως ο ίδιος επισημαίνει, τον οδήγησαν και στην απόφαση να αλλάξει τον τίτλο του βιβλίου του, «θεωρώντας ότι ο νέος τίτλος “Οι Γεωπολιτικές Πραγματικότητες στα Σχέδια Λύσης του Κυπριακού 1948-1978”, ανταποκρίνεται καλύτερα στο βασικότερο ίσως συμπέρασμα του βιβλίου». ⁶

Η αναφορά εδώ στο βιβλίο του Νίκου Χριστοδουλίδη - και όχι σε οποιαδήποτε αποσπασματική δήλωση ή συνέντευξη - έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς η αναλυτική και επεξεργασμένη κατάθεση θέσεων για το Κυπριακό, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης συγγραφικής εργασίας, αναδεικνύει χωρίς τον κίνδυνο παρερμηνείας, τις βασικές ιδεολογικές του αναφορές και τις κύριες παραδοχές με τις οποίες αναλύει το εθνικό θέμα. Αυτό είναι εξόχως σημαντικό καθώς οι ιδέες, οι βασικές πεποιθήσεις και η εν γένει κοσμοαντίληψη ενός πολιτικού - και δη ενός υποψηφίου προέδρου της Δημοκρατίας -

⁵ Βλ. Νίκος Χριστοδουλίδης, *Οι Γεωπολιτικές Πραγματικότητες στα Σχέδια Λύσης του Κυπριακού, 1948-1978*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2021), σ.331.

⁶ Στο ίδιο, σ.36. Η αρχική έκδοση του βιβλίου είχε γίνει το 2009 με τίτλο «Τα Σχέδια Λύσης του Κυπριακού 1948-1978».

μπορεί να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εξωτερικής του πολιτικής.⁷

Εκείνο όμως που στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης μας ενδιαφέρει περισσότερο να δούμε είναι κατά πόσον αυτή η θεώρηση, όπως αποτυπώνεται από τον Νίκο Χριστοδουλίδη, συνάδει με την κληριδική σχολή σκέψης, δεδομένου ιδιαίτερα του σχετικού ισχυρισμού που διατυπώνουν ορισμένοι εκ των Συναγερμικών υποστηρικτών του. Ας δούμε, λοιπόν, ενδεικτικά πως προσεγγίζει το κρίσιμο αυτό ζήτημα ο ίδιος ο Γλαύκος Κληρίδης, από την πρώτη κιόλας παράγραφο, στην πρώτη σελίδα της τετράτομης “Κατάθεσής” του:

«...στην προσπάθεια μας ν’ αποφύγουμε τις ευθύνες μας πολλές φορές οδηγούμαστε, συνειδητά στη χειρότερη περίπτωση και αθέλητα στην καλύτερη, να ψάχνουμε πέρα από τα εθνικά μας σύνορα για τις αιτίες της καταστροφής μας. Αλλά και το ένστικτο της πολιτικής μας επιβίωσης και αυτοάμυνας, μας παρακινεί να ελαχιστοποιήσουμε τα αποτελέσματα των λανθασμένων πολιτικών μας εκτιμήσεων, στις οποίες βασίσαμε τις πράξεις και την πολιτική μας και να υπερτονίσουμε τη σημασία των πράξεων ή παραλείψεων άλλων χώρων...».⁸

Ο Γλαύκος Κληρίδης είχε ασφαλώς επίγνωση του ρόλου που αναπόδραστα διαδραματίζουν οι εξωτερικοί παράγοντες σε σχέση με τη λύση του Κυπριακού, όπως και, βεβαίως, των περιορισμών που επιβάλλει το μέγεθος της Κύπρου. Πίστευε, όμως, στη μετασχηματιστική δύναμη της πολιτικής, που εδραζόταν στον πολιτικό ρεαλισμό και στην εναρμόνιση των εθνικών συμφερόντων με ευρύτερα συμφέροντα προκειμένου να υπηρετείται η εθνική στρατηγική. Με αυτό τον τρόπο πέτυχε αυτό που όλα τα υπόλοιπα κόμματα, αρχικά αποστρέφονταν – ιδεολογικά – και στη συνέχεια θεωρούσαν ακατόρθωτο – πολιτικά – , την ένταξη δηλαδή της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι η προσέγγιση Χριστοδουλίδη απηχεί την αντίληψη που παραδοσιακά εξέφραζε, κατεξοχήν, ο χώρος του λεγόμενου απορριπτικού κέντρου. Η ιδεολογική ηγεμονία δε αυτής της αντίληψης ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, υπήρξε απόλυτη

Η προσέγγιση Χριστοδουλίδη απηχεί την αντίληψη που παραδοσιακά εξέφραζε, κατεξοχήν, ο χώρος του λεγόμενου απορριπτικού κέντρου.

⁷ Για τη σημασία των ιδεών και των πεποιθήσεων στην εξωτερική πολιτική, βλέπε Judith Goldstein and Robert O. Keohane, “Ideas and Foreign Policy: An Analytical Framework”, στο Goldstein and Keohane (eds.), *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change*, (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1993).

⁸ Βλ. Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, (Λευκωσία: Εκδόσεις Αλήθεια, 1988), Τομ.1, σ.17.

κατά την περίοδο που προηγήθηκε των τραγικών γεγονότων του 1974. Στην πραγματικότητα, ο Δημοκρατικός Συναγερμός ιδρύεται από τον Γλαύκο Κληρίδη ως μια πράξη ρήξης με αυτή ακριβώς την πολιτική αντίληψη. Μιας αντίληψης που αναπαρήγαγε μια κουλτούρα πολιτικού ρομαντισμού, βάσει της οποίας κάποιοι τρίτοι, κάποια στιγμή, θα αποδώσουν το δίκαιο στην υπόθεση της Κύπρου. Αυτή η αντίληψη νομιμοποιούσε πολιτικά και τη λογική του μακροχρόνιου αγώνα, με την οποία διαφωνούσε ριζικά ο Γλαύκος Κληρίδης.

Κατά κανόνα, οι πολιτικοί ακολουθούν το λαϊκό ρεύμα και τις δημοσκοπήσεις για να διασφαλίσουν τη δημοφιλία τους. Ο Γλαύκος Κληρίδης επιλέγει να κινηθεί ενάντια στο ρεύμα

Η πολιτική ηθική και η βούληση ανάληψης πολιτικού κόστους ως κληριδικές παρακαταθήκες

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, βεβαίως, παρουσιάζει και ο τρόπος με τον οποίο ο Γλαύκος Κληρίδης επιχειρεί τη ρήξη με την κυρίαρχη αυτή κουλτούρα πολιτικού ρομαντισμού. Και εδώ είναι που αναδεικνύονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ηγεσίας Κληρίδη και πιο συγκεκριμένα η ηθική της ευθύνης. Κατά κανόνα, οι πολιτικοί ακολουθούν το λαϊκό ρεύμα και τις δημοσκοπήσεις για να διασφαλίσουν τη δημοφιλία τους. Ο Γλαύκος Κληρίδης επιλέγει να κινηθεί ενάντια στο ρεύμα, διαχωρίζοντας τη θέση του από την ακολουθητέα γραμμή Μακαρίου στο Κυπριακό, αναλαμβάνοντας, έτσι, τεράστιο πολιτικό κόστος. Το να διαχωρίσει τη θέση του τότε από τον Μακάριο, σήμαινε στην πράξη ότι ο Γλαύκος Κληρίδης αποποιείτο συνειδητά την εξουσία προκειμένου να υπερασπιστεί αυτό που θεωρούσε ότι επέβαλλε το εθνικό συμφέρον, μέσα από μια ρεαλιστική πολιτική στο

Κυπριακό. Από πρόεδρος της Βουλής και δυνάμει «φυσιολογικός» διάδοχος του Μακαρίου στην προεδρία,⁹ θα περνούσε, έτσι, στην πολιτική απομόνωση κατηγορούμενος για ενδοτισμό, ακόμα και για προδοσία της Κύπρου.¹⁰

Δεν αναλογίστηκε καθόλου πώς να προστατεύσει το πολιτικό του κεφάλαιο, ούτε και επικαλέστηκε την ιδιότητα του Διαπραγματευτή ως «εντολοδόχου», προκειμένου να

⁹ Όπως σημειώνει ο Πέτρος Παπαπολυβίου, «αν και εθεωρείτο ο φυσιολογικός διάδοχος του Μακαρίου» εκλέγηκε τελικά στην προεδρία μόλις το 1993 (βλ. Πέτρος Παπαπολυβίου, “Γλαύκος Κληρίδης, 1919-2013”, *Εφημερίδα Ο Φιλελεύθερος*, 23 Νοεμβρίου 2013).

¹⁰ Βλέπε ενδεικτικά και μόνο, Πρακτικά Βουλής, Β΄ Βουλευτική Περίοδος, Σύνοδος Στ΄, Αρ.33, Συνεδρία 1 Ιουλίου 1976, σ.760 και σ.782, Αρχείο Κυπριακής Βουλής. Η συνεδρία αυτή πραγματοποιείται τρεις μέρες πριν την επίσημη εξαγγελία της Ιδρυτικής Διακήρυξης του Δημοκρατικού Συναγερμού.

αποσειεί από πάνω του τις όποιες ευθύνες. Αντιθέτως, το βάρος της ευθύνης μετά την καταστροφή που επέφερε το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή, οδηγεί τον Γλαύκο Κληρίδη σε μια ειλικρινή έκφραση κριτικής και αυτοκριτικής για τους εσφαλμένους χειρισμούς της προεισβολικής περιόδου, που δεν επέτρεψαν στην ελληνοκυπριακή πλευρά να καταλήξει σε ένα έντιμο συμβιβασμό με τους Τουρκοκύπριους. Στην “Κατάθεσή” του, με πολιτική γενναιότητα, αναγνωρίζει τη δική του ευθύνη και λέει ένα μεγάλο «mea culpa» για το γεγονός ότι δεν είχε διαχωρίσει τη θέση από τον Μακάριο ενωρίτερα και δεν είχε καταθέσει την άποψή του ενώπιον του λαού:

«Δεδομένου ότι η διαφωνία μου με τον Μακάριο, αφορούσε ένα ζήτημα ζωτικής σημασίας για το μέλλον της Κύπρου και του λαού της, ήταν καθήκον μου να παραιτηθώ και να γνωστοποιήσω δημοσίως τη διαφωνία μου και τους λόγους [...] Ότι αποτέλεσε δίλημμα για μένα τότε, τώρα αποτελεί αίτηση χάριτος. Δεν αποτελεί άρνηση της ενοχής μου στη κατηγορία ότι διέπραξα ένα σοβαρό πολιτικό σφάλμα».¹¹

Η πολιτική πράξη του «mea culpa» του Γλαύκου Κληρίδη, για ένα ζήτημα για το οποίο, ποτέ και κανείς, δεν είχε αναζητήσει την όποια ευθύνη από τον ίδιο, θέτει ανεξίτηλα την κληριδική σφραγίδα στην έννοια της πολιτικής ηθικής. Η δε πράξη του να αποποιηθεί την εξουσία και να περάσει για χρόνια στην αντιπολίτευση προκειμένου να υπερασπιστεί αυτό που θεωρούσε ότι υπηρετούσε το εθνικό συμφέρον, και όχι αυτό που υπηρετούσε τον ίδιο προσωπικά, συνιστά φωτεινό παράδειγμα προς μίμηση, σε μια εποχή ειδικά, όπου η ιδιοτέλεια στην πολιτική αποτελεί τον κανόνα. Τόσο η πολιτική ηθική του «mea culpa», όσο και η ανάληψη προσωπικού πολιτικού κόστους για να υπηρετηθεί το εθνικό συμφέρον εγγράφονται ως δύο από τις πλέον σημαντικές κληριδικές παρακαταθήκες.

Οι χαμένες ευκαιρίες στο Κυπριακό και η παράδοση του κληριδικού ρεαλισμού

Το «mea culpa» Κληρίδη αφορούσε κυρίως τη χαμένη ευκαιρία για λύση του Κυπριακού το 1972, όταν κατά τις διακοινοτικές διαπραγματεύσεις μεταξύ Κληρίδη-Ντενκτάς, η τουρκοκυπριακή πλευρά είχε αποδειχθεί το σύνολο σχεδόν των 13 σημείων που είχε υποβάλει το 1963 ο πρόεδρος Μακάριος για αναθεώρηση του Συντάγματος, με αντάλλαγμα παραχώρηση τοπικής αυτοδιοίκησης με διευρυμένες αρμοδιότητες για τους Τουρκοκύπριους.¹² Είναι προφανές, ότι η πεποίθησή ότι τότε χάθηκε μια μεγάλη ευκαιρία, που θα μπορούσε να αποτρέψει τα όσα επακολούθησαν, στιγματίζει κατά τρόπο

¹¹ Βλ. Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, (Λευκωσία: Εκδόσεις Αλήθεια, 1990), Τομ.3, σ.207.

¹² Ευνοϊκές συγκυρίες που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για λύση, σε αυτή τη βάση, υπήρξαν και σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της περιόδου 1968-1974 (βλ. Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεσή μου*, (Λευκωσία: Εκδόσεις Αλήθεια, 1991), Τομ.4, σσ.539-541).

καθοριστικό την μετέπειτα πολιτική διαδρομή του Γλαύκου Κληρίδη. Από τις πρώτες κιόλας ομιλίες του ως πρόεδρος του Δημοκρατικού Συναγερμού, προειδοποιεί μάλιστα πως «αν επικρατήσουν οι έξαλλοι και οι αχαλίνωτοι συνθηματολόγοι, η ιστορία των χαμένων ευκαιριών πιθανώς να επαναληφθεί».¹³ Ανακεφαλαιώνοντας το τετράτομο βιβλιογραφικό του έργο, ο Γλαύκος Κληρίδης συνοψίζει με σαφήνεια τη θέση του:

«Αν κατά την περίοδο 1968-1974 ο Μακάριος και η αντιπολίτευσή του έκαμαν ρεαλιστική εκτίμηση του τι μπορούσε να ήταν μια δυνατή λύση [...], θα μπορούσαμε να αποφύγουμε την καταστροφή του 1974».¹⁴

Είναι σαφές ότι η προσέγγιση Χριστοδουλίδη βρίσκεται σε πλήρη διάσταση με την εκτίμηση που κάνει ο Γλαύκος Κληρίδης.

Σε αυτό το σημείο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να επανέλθουμε στις θέσεις που διατυπώνει στο βιβλίο του ο Νίκος Χριστοδουλίδης, σε σχέση με το κομβικό αυτό ζήτημα, που αφορά τις διακοινοτικές διαπραγματεύσεις της περιόδου 1968-1974. Μελετώντας, λοιπόν, το σχετικό κεφάλαιο του βιβλίου, διαπιστώνει κανείς ότι ο Νίκος Χριστοδουλίδης δεν εντοπίζει καμιά χαμένη ευκαιρία κατά την εν λόγω περίοδο - ουσιαστικά στο βιβλίο του, με ιδιαίτερα προσεκτικό τρόπο, επιχειρεί να αποδομήσει την επιχειρηματολογία περί χαμένων ευκαιριών στο Κυπριακό. Το συμπέρασμα δε στο οποίο καταλήγει είναι πως ορθά η ελληνοκυπριακή πλευρά τότε δεν αποδέχθηκε το συμβιβασμό:

«Όσον αφορά το περιεχόμενο των διακοινοτικών συνομιλιών ανάμεσα σε Κληρίδη και Ντενκτάς, αυτές επικεντρώθηκαν στα 13 σημεία που ο Μακάριος ζήτησε να τροποποιηθούν το 1963. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφωνίες που προέκυψαν στο θέμα των Δήμων, αφού η απαίτηση των Τουρκοκυπρίων **ορθά ερμηνευόταν ως προσπάθεια βάσης για επιδίωξη στο μέλλον ομοσπονδιακής λύσης**».¹⁵

Είναι σαφές ότι η προσέγγιση Χριστοδουλίδη βρίσκεται σε πλήρη διάσταση με την εκτίμηση που κάνει ο Γλαύκος Κληρίδης. Ιδού τι καταθέτει ο Κληρίδης:

¹³ Βλ. ενδεικτικά ομιλίες Γλαύκου Κληρίδη στην κοινότητα Επισκοπής στις 24 Ιουλίου 1976 και στην κοινότητα Ορμηδείας στις 7 Αυγούστου 1976. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ θα μιλήσει για την ιστορία των χαμένων ευκαιριών στο Κυπριακό, στο ομώνυμο βιβλίο του που θα εκδοθεί, αρκετά χρόνια αργότερα (βλ. Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσα, *Ιστορία των Χαμένων Ευκαιριών: Κυπριακό 1950-1963*, Τομ. Α & Β (Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 1981/82).

¹⁴ Βλ. Κληρίδης, Γ., 1991, ο.π., σ.537.

¹⁵ Βλ. Χριστοδουλίδης, Ν., ο.π., σ.293. Η υπογράμμιση στο κείμενο είναι δική μου.

«Ο λόγος που απορρίφθηκε η τέτοια φόρμουλα ήταν γιατί θεωρήθηκε ως συγκεκαλυμμένη μορφή ομοσπονδίας. Αλλά κι' αν ακόμη αποδεχτούμε πως επρόκειτο, πράγματι, για μορφή ομοσπονδίας, που δεν ήταν, και πάλι θα ήταν, βέβαια, πολύ καλύτερη λύση από τη δικοινοτική και διπεριφερειακή ομοσπονδία, που αναγκάστηκε να αποδεχθεί ο Μακάριος το 1977».

Η συζήτηση περί χαμένων ή όχι ευκαιριών στο Κυπριακό είναι, χωρίς αμφιβολία, απόλυτα συνυφασμένη με τις διαφορετικές σχολές σκέψης ως προς την επίλυση του προβλήματος. Μια αντίληψη που δίνει περισσότερη έμφαση στους εξωτερικούς παράγοντες για λύση του Κυπριακού προσδίδει σαφώς λιγότερα περιθώρια κινήσεων στην ελληνοκυπριακή ηγεσία, και ασφαλώς λιγότερη ή και καμιά ευθύνη για τη μη λύση. Η παράδοση του κληριδικού ρεαλισμού δομείται στον αντίποδα μιας τέτοιας αντίληψης. Για την αποτυχία μας να κλείσουμε μια συμφωνία, με βάση τα αποτελέσματα της περιόδου 1968-1974, όπως υπογραμμίζει ο Κληρίδης, «τους εαυτούς μας πρέπει να αιτιόμαστε, που είχαν αποδειχθεί οι χειρότεροι εχθροί μας».¹⁶

Εν είδει επιλόγου

Έχει λεχθεί κατά κόρον τις τελευταίες βδομάδες από στελέχη του Δημοκρατικού Συναγερμού ότι θα πρέπει, ενόψει προεδρικών εκλογών, να διασφαλιστεί η ενότητα του κόμματος. Έχω τη γνώμη ότι εκείνο που πρωτίστως πρέπει να διασφαλιστεί είναι η ταυτότητα του κόμματος. Είναι ακριβώς η σταδιακή υποχώρηση των ιδεολογικών και αξιακών στοιχείων που συνθέτουν την συναγερμική ταυτότητα, δηλαδή αυτά που συναποτελούν, κατά κύριο λόγο, την κληριδική κληρονομιά, που έχει διαμορφώσει τις ρωγμές εκείνες που επιτρέπουν σήμερα τη εκλογική διείσδυση του Νίκου Χριστοδουλίδη στις τάξεις του Δημοκρατικού Συναγερμού. Η ενότητα του κόμματος δεν μπορεί να απειληθεί αν ο Συναγερμός παραμείνει σταθερός στις κληριδικές του παρακαταθήκες, ακόμα και αν χάσει τις εκλογές.

Η ενότητα του κόμματος δεν μπορεί να απειληθεί αν ο Συναγερμός παραμείνει σταθερός στις κληριδικές του παρακαταθήκες, ακόμα και αν χάσει τις εκλογές.

Προφανώς υπάρχουν και άλλες παράμετροι που έχουν ευνοήσει την υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη μέχρι στιγμής, στις οποίες έχουμε ενδεικτικά αναφερθεί. Καθώς όμως η προεκλογική εκστρατεία εισέρχεται στο τελευταίο στάδιο της, και καθώς το επικοινωνιακό ρεύμα Χριστοδουλίδη αρχίζει να υποχωρεί, το στοίχημα των προεδρικών εκλογών

¹⁶ Βλ. Κληρίδης, Γ., 1991, ο.π., σ.537.

μεταφέρεται στο γήπεδο του Δημοκρατικού Συναγερμού. Χωρίς τους ψηφοφόρους του Δημοκρατικού Συναγερμού, ο Νίκος Χριστοδουλίδης – κατά βάση – δεν είναι παρά ένας άλλος υποψήφιος του λεγόμενου απορριπτικού κέντρου. Ενός χώρου που οι ιδεολογικές αναφορές αλλά κυρίως ο πολιτικός προσανατολισμός στο Κυπριακό διαφέρουν ριζικά από την κληριδική-συναγερμική παράδοση. Το ίδιο, όμως, ισχύει και για τον Νίκο Χριστοδουλίδη, του οποίου οι βασικές παραδοχές και η οι ιδεολογικές αφετηρίες στο Κυπριακό, όπως έχουμε καταδείξει στο άρθρο αυτό, δεν συνάδουν με την κληριδική σχολή σκέψης. Αν, λοιπόν, ο Δημοκρατικός Συναγερμός καταφέρει στο διάστημα μέχρι τις εκλογές, να απευθυνθεί στο μυαλό και στην καρδιά των Συναγερμικών ψηφοφόρων, με ειλικρίνεια αλλά και με διάθεση για αναγνώριση λαθών ενώ παράλληλα το Κυπριακό αναδειχθεί ως το κύριο διακύβευμα των εκλογών, οι παρούσες δημοσκοπικές τάσεις μπορεί να ανατραπούν.

Χωρίς τους ψηφοφόρους του Δημοκρατικού Συναγερμού, ο Νίκος Χριστοδουλίδης – κατά βάση – δεν είναι παρά ένας άλλος υποψήφιος του λεγόμενου απορριπτικού κέντρου. Ενός χώρου που οι ιδεολογικές αναφορές αλλά κυρίως ο πολιτικός προσανατολισμός στο Κυπριακό διαφέρουν ριζικά από την κληριδική-συναγερμική παράδοση.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός μπορεί επίσης να απευθυνθεί σε όλους εκείνους τους φιλελεύθερους ψηφοφόρους, που ενώ μπορεί να μη ψήφισαν ΔΗΣΥ στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις, είναι αυτοί που ωθούσαν τον Δημοκρατικό Συναγερμό στο παρελθόν σε ποσοστά που έφθαναν το 35%. Είναι αυτοί οι ψηφοφόροι που πρωτίστως ενδιαφέρονται και αγωνιούν για το μέλλον του εθνικού θέματος. Αυτό είναι, κατά την άποψή μου, και το μείζον διακύβευμα αυτών των εκλογών.

Γύρω από αυτό το διακύβευμα μπορούν να συστοιχηθούν δυνάμεις από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, με μοναδικό γνώμονα τη σωτηρία της Κύπρου. Σε μια εξαιρετικά κρίσιμη περίοδο για το Κυπριακό, που τηρουμένων των αναλογιών, ενδεχομένως να προσομοιάζει και με την περίοδο 1968-1974, η καταφυγή στην κληριδικές παρακαταθήκες αποτελεί σήμερα την πιο ασφαλή πυξίδα, προκειμένου να αποφευχθούν ολέθριοι χειρισμοί που θα μπορούσαν να θέσουν οριστική σφραγίδα στη διχοτόμηση της Κύπρου.

Αντλώντας παραδείγματα από την πετυχημένη μετασχηματιστική στρατηγική Κληρίδη, για λύση και ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση της δεκαετίας του 1993-2003, ο επόμενος πρόεδρος θα πρέπει να επιχειρήσει μια ύστατη προσπάθεια για λύση του Κυπριακού. Το παράθυρο ευκαιρίας, ίσως να ανοίξει για άλλη μια φορά, προτού η τουρκοκυπριακή

κοινότητα υποκύψει οριστικά στη συνεχή πίεση πλήρους κηδεμόνευσης - και εν τέλει αφομοίωσης – από την Τουρκία.

Η υποψηφιότητα του προέδρου του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου είναι αυτή που διαθέτει τα ισχυρότερα εχέγγυα, προκειμένου να φέρει σε πέρας την μεγαλύτερη κληριδική παρακαταθήκη, τον αγώνα, δηλαδή, πριν από οτιδήποτε άλλο, για απαλλαγή από την τουρκική κατοχή και την επανένωση της Κύπρου.

Όπως και κατά τη δεκαετία του 1993-2003, η στρατηγική της Κύπρου για να είναι επιτυχής θα πρέπει να έχει σαφή ευρωπαϊκό και δυτικό προσανατολισμό, ιδιαίτερα μέσα στο νέο δυναμικό γεωπολιτικό περιβάλλον που έχει δημιουργήσει η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Θα πρέπει επίσης, ο νέος πρόεδρος να διαθέτει αξιοπιστία ως προς την προσήλωση του σε μια συμφωνημένη λύση, στη βάση των σχετικών ψηφισμάτων ΟΗΕ - οι βασικοί παράμετροι μιας τέτοιας λύσης έχουν αποτυπωθεί στο πλαίσιο Γκουτέρες το 2017. Με βάση τα πιο πάνω, η υποψηφιότητα του προέδρου του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου είναι αυτή που διαθέτει τα ισχυρότερα εχέγγυα, προκειμένου να φέρει σε πέρας την μεγαλύτερη κληριδική παρακαταθήκη, τον αγώνα, δηλαδή, πριν από οτιδήποτε άλλο, για απαλλαγή από την τουρκική κατοχή και την επανένωση της Κύπρου.